

**ТЕМА 12. ГЕОМЕТРИЗАЦІЯ СКЛАДЧАСТИХ ФОРМ ЗАЛЯГАННЯ. ЧИННИКИ
УТВОРЕННЯ ТЕКТОНІЧНИХ ПОРУШЕНЬ (СК4; СК15; РН15) ЗАГАЛЬНІ
ВІДОМОСТІ ПРО ТЕКТОНІЧНІ ПОРУШЕННЯ ЗАЛЯГАННЯ ГІРСЬКИХ ПОРІД.**

Тектонічні рухи, спричинені різними за природою силами внутрішніх геосфер Землі і бувають самими різноманітними, що ускладнює їх класифікацію. Впродовж геологічної історії земна кора зазнавала складних перетворень в просторі. Порооди, які її складають змінювалися в складки, розривалися, насовувалися одна товща на іншу, тощо. В результаті змінювався рельєф земної поверхні, утворювалися гори та глибоководні западини. Всі ці явища виникали під впливом рухів земної кори, або як прийнято називати, **тектонічних рухів**.

Залежно від напрямку переміщення гірських порід розрізняють **вертикальні** та **горизонтальні** тектонічні рухи, за областю їх проявлення – **поверхневі** (покривні) рухи, пов'язані з процесами в осадовому чохлаі; **корові**, які проявляються в межах усієї земної кори, та **глибинні**, зумовлені процесами в верхній мантії. Всі вони, в свою чергу, поділяються на складчасті, блокові, брилові.

Всі тектонічні рухи поділяються на **внутрішньокорові**, які поширюються тільки на окремі частини земної кори, і **загальнокорові** (глибинні), які призводять до руху всієї кори. Внутрішньокорові рухи діляться на **складчасті** та **розривні**, а загальнокорові – на **коливні** і **розривні**, які спричиняють утворення плікативних (лат. “пліко” – складати) і диз'юнктивних (лат. “диз'юнго” – розділяти) дислокацій різних порядків. Саме ці дві групи дислокацій гірських порід і є основним результатом тектонічних рухів.

Утворення складчастих або розривних тектонічних дислокацій насамперед означає порушення первинного залягання гірських порід, спричинених дією на ці породи певних сил. Напруги, які виникають у шарах гірських порід, можуть призводити до їх згинання, а також руйнування. Все це відбувається під дією сил, які проявляються на поверхні якогонебудь геологічного тіла, наприклад, у покрівлі або підошві верстви, тоді вони називаються поверхневими. Якщо сили діють на певний об'єм гірських порід, вони називаються об'ємними. Залежно від виду деформації гірські породи можуть набувати різноманітних вигнутих форм, які називаються складками (пластичні деформації), або руйнуватися з утворення тріщин, розломів, тощо (крихкі деформації). В першому випадку виникають **складчасті**, або **плікативні** порушення, в другому – **розривні**, або **диз'юнктивні**.

Під дією пластичних деформацій виникає порушене залягання пластів земної кори без розриву їх суцільності. Такі форми порушень прийняті називати плікативними дислокаціями. Серед плікативних дислокацій виділяють наступні форми: **монокліналі**, **складки** і **флексури**. Найбільш розповсюдженою (основною) їх формою є **складки**.

Монокліналі. Якщо пластичні деформації горизонтально залягаючих пластів осадових порід призвели до рівномірного однобічного нахилу (без розриву суцільності), то така форма порушення або дислокації називається монокліналлю. Монокліналь найбільш проста форма плікативних дислокацій (рис. 1). У залежності від величини кута нахилу пластів розрізняють монокліналі **слабонахиленні** (кут нахилу до 15°), **положисті** (16-30°), **сильнонахилені** (30-75°), **поставлені на голову** (80-90°).

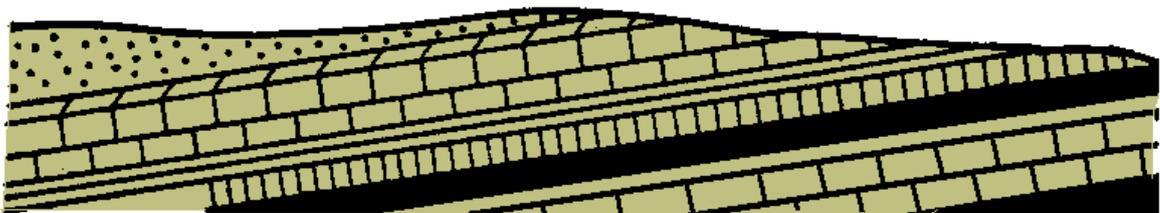

Рис. 1. Монокліналь

Флексури являють собою коліноподібний або східчастоподібний перегин шарів або пластів (рис. 2). На місці перегину пластів їх потужність звичайно зменшується, вони стають тонші та розриваються. Частина флексури, які розташовані по обидві сторони перегину, називаються крилами. Вертикальний зсув крил флексури (амплітуда зсуву) може досягати декількох десятків і навіть сотень метрів. Флексуру нерідко розглядають як структуру, перехідну до розривних дислокацій.

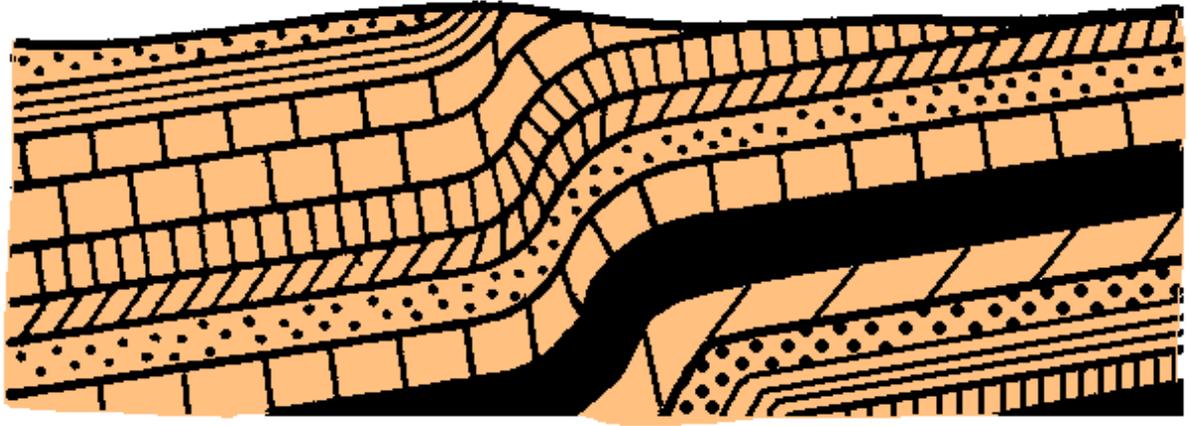

Рис. 2 Флексура